

Podstawowe dane osobowe recenzenta

Prof. zw. dr hab. Wojciech Niedziela
Dziedzina- sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna- instrumentalistyka

Katowice 26.10. 2018 r.

Zleceniodawca opinii

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku , Rada Wydziału Instrumentalnego. Zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 roku tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr.65 , poz. 595 ze zm. w Dz. U. z 2005r. nr. 164, poz.1365) .

Dotyczy

Uchwały Rady Instrumentalnego z dnia 16.czerwca 2014 roku w sprawie:

1. Wszczęcia przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka dla Pana **mgr Rafała Tworka**.
2. Powołanie mojej osoby na recenzenta .

Temat rozprawy doktorskiej „Fortepian preparowany i amplifikowany we współczesnej muzyce jazzowej na przykładzie twórczości i wykonawstwa Esbjorna Svenssona , Leszka Możdżera i autora dysertacji.”

Do nadesłanego mi przez Panią Dziekan Wydziału Instrumentalnego pisma zawiadamiającego mnie o roli recenzenta zostały dołączone odpowiednie do procedury pisma- tj. lista pracowników zaliczonych do minimum kadrowego, lista obecności Rady, protokoły komisji skrutacyjnej oraz adekwatne uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego. Otrzymałem także Dokumentację Doktoranta oraz pracę pisemną wraz z płytą CD .

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan mgr Rafał Tworek urodził się w 1979 roku w Bydgoszczy. Wcześniej, bo już w wieku lat 4 rozpoczął naukę gry na fortepianie. Podstawową szkołę muzyczną ukończył w rodzinnym Solcu Kujawskim , by kontynuować naukę w Państwowej Szkole Muzycznej II st. W Bydgoszczy w klasie prof. Ireny

Skabar-Galon. Szkołę tę ukończył w 1999 roku z wynikiem bardzo dobrym. Lata 1999-2004 to okres studiów w bydgoskiej Akademii Muzycznej w klasie fortepianu prof. Jerzego Sulikowskiego. Dodatkowo doskonalili swe umiejętności pianistyczne na kursach mistrzowskich pod okiem min. Andrzeja Jasińskiego, Ewy Pobłockiej, Lee Kum Singa i Desire N’Kaoua. Wraz z ukończeniem studiów (z wynikiem bardzo dobrym) podejmuje pracę na Akademii w Bydgoszczy na Wydziale Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej w roli akompaniatora i nauczyciela fortepianu. Równocześnie podejmuje pracę dydaktyczną w szkołach muzycznych w Solcu Kujawskim i Wągrowcu.

Jego wcześniejsze zainteresowania muzyką rozrywkową i jazzową skłoniły go do podjęcia studiów licencjackich na Akademii Muzycznej w Gdańsku w specjalności instrumentalistyka jazzowa, w klasie fortepianu prof. Włodzimierza Nahornego. Ukończył je z wyróżnieniem w roku 2013.

Schludnie i rzetelnie przygotowana **Dokumentacja** Doktoranta ukazuje nam go jako wziętego akompaniatora , pianistę o szerokim spektrum stylistycznym i repertuarowym. Aktywnego artystę (wykaz kilkudziesięciu koncertów ,głównie na terenie województwa Kujawsko-Pomorskiego) odnajdującego się w świecie muzyki klasycznej, zarówno w instrumentalnych jak i wokalnych formach. Ale także w gatunkach szeroko pojętej muzyki rozrywkowej , tango czy obszarach jazzu. Autor niniejszej recenzji nie doszukał się informacji o nagraniach płytowych Doktoranta.

Opinia

Praca doktorska **Pana Rafała Tworka** składa się z **Dziela Artystycznego** tj. płyty CD oraz rozprawy pisemnej będącej jego **Opisem** .

Dzielo artystyczne stanowi płyta CD nagrana w Sali Koncertowej Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy 12 października oraz 4 grudnia 2017 roku. Zawiera ona 7 utworów , przy czym pierwsze trzy wykonane są przez Doktoranta solo , pozostałe 4 w trio a towarzyszeniem kontrabas i perkusji. Czas trwania nagrania to 73 min.17 sek.

1.” **Exploris**” komp. Leszek Możdżer. Utwór na fortepian solo. W warstwie muzycznej dominuje trwająca niemal przez cały utwór nuta burdonowa w niskim rejestrze .Buduje ona swego rodzaju płaszczyznę i przestrzeń do kreowania przez pianistę własnych pomysłów, głównie kolorystycznych i sonorystycznych. Już w pierwszym utworze Doktorant demonstruje całą paletę możliwości preparacji

instrumentu , takich jak użycie gumowego przewodu zatkniętego pomiędzy struny w oktawie wielkiej i kontra, dając efekt ich tłumienia . Ponadto wkręcanie śruby między struny(zmieniają wtedy brzmienie na bardzo metaliczne), tłumienie strun dłońmi, stuki w ramę fortepianu, przesuwanie metalowego przedmiotu po strunach (efekt glissanda) a także kładzenie przedmiotów na struny (książka obłożona materiałem czy cienka sklejka). Na uwagę zasługuje interesujące przestrzenne zakończenie utworu wyciszające nabudowane napięcie.

2."**Pi**" komp. Leszek Możdżer. Utwór o bardziej ekspresyjnym charakterze. Pojawia się dynamika ff. W przebiegu formy znajdziemy również liryczną , uspokajającą część .Tu ponownie pojawia się bogata paleta środków preparacji-koraliki, metalowe przedmioty , książka czy tektura kładzona na struny. A również szarpanie strun palcami w założonym przez pianistę interwale kwinty. Interesujący efekt brzmienia starego , zdezelowanego pianina przeplatany z patetycznymi brzmieniami fortepianu zaczerpniętymi z literatury XXI w. Ponownie ciekawy zabieg wyciszenia kończący utwór.

3."**Yaron**" komp. Rafał Tworek. Pianista eksponuje kontrasty zestawiając „tradycyjny” sposób gry (demonstrując przy tym dobrą technikę i ładne, jasne , klarowne brzmienie instrumentu) z fragmentami preparowanymi. Tym razem używa taśmy magnetycznej, stosuje szarpanie strun oraz kładzenie na nich przedmiotów (książka, sklejka). Po improwizacji pojawia się reprzyza tematu.

4." **Reminiscence of a soul**" komp. Esbjorn Svensson. Pierwszy z czterech utworów wykonanych w trio. Jest to rodzaj ballady rockowej w swej warstwie pulsacji. Doktorant uwypukla tu takie elementy jak przestrzeń, długie wartości rytmiczne , spokój narracji i swoisty klimat. Pojawia się zabieg amplifikacji fortepianu oraz elektronicznych przetworzeń jego brzmienia. Forma o budowie temat –improwizacja-temat.

5. „ **Eighy-eight Days in My Veins**" komp. E. Svensson. Utwór utrzymany w metrum 6/8. Pianista stosuje motoryczną figurację w lewej ręce. Pojawiają się takie zabiegi aranżacyjne jak zatrzymania, kontrasty dynamiczne i fakturalne, operowanie przestrzenią , szerokie układy akordowe. Pojawia się partia improwizacji kontrabasu przyjemnie kontrastująca fakturę zespołową . Po niej narrację przejmuje fortepian stosując początkowo środki polifonizujące. Ta improwizacja wykazuje chwilami niedostatki melodyczne oraz braki precyzji rytmicznej. Utwór kończy się niespodziewanym efektem zdartej czy wręcz złamanej igły gramofonowej.

6."**Grań**" komp. R. Tworek. Po krótkim interludium fortepianu i kontrabasu o tajemniczym i przestrzennym charakterze pojawia ósemkowa motoryka zespołu realizowana przez perkusistę z użyciem miotełek . Motyw tematyczny o wyraźnie ludycznym zabarwieniu przywołującym stosowanymi obiegnikami nagrania L. Możdzera. Po improwizacji fortepianu i ponownym powrocie tematu utwór

drastycznie zmienia klimat. Dominują teraz- przestrzeń ,refleksyjność ,długa, ciągnąca się nuta pedałowa w ad. libitum. Fortepian brzmi wręcz syntezatorowo. Ta swoista baśniowość trwa już do końca utworu.

7."Drzewo" komp. R.Tworek. Ostry , niemal rockowy początek. Rytmika punktowana , synkopowana. Duża ekspresja . Ponownie zastosowanie kontrastów jako zabiegów aranżacyjnych. Mnogość efektów sonorystycznych . Solo perkusji podnoszące napięcie . Po nim fortepian z efektami elektronicznymi w postaci zniekształceń (distortion) zbliżony do brzmienia gitary rockowej. Na konie formy pojawiają się motywy z początku utworu.

Nagranie wykazuje spójność stylistyczną ,dobry warsztat instrumentalny wszystkich biorących udział w nim muzyków. Jest także dobrze zrealizowane pod kątem brzmieniowym i nagraniowym.

U Doktoranta słychać wieloletnią edukację w zakresie klasycznej pianistyki , a także wyobraźnię i wrażliwość ,szczególnie na zagadnienia kolorystyczne.

Opisem Dzieła jest praca pisemna pod wspomnianym już tytułem. Ponad 200-stu stronicowa praca składa się zasadniczo z 5-ciu rozdziałów i zwieńczona jest Zakończeniem.

We **Wprowadzeniu** , będącym pierwszym rozdziałem pracy znajdujemy omówienie przedmiotu badań , ich cel oraz zakres .

Rozdział 2 to wnikliwa i szczegółowa analiza twórczości szwedzkiego pianisty, lidera słynnego trio-Esbjorna Svenssona. W kolejnych podrozdziałach Doktorant zapoznaje nas min. z elektroniką wykorzystywaną przez artystę (efekt gitarowy POD firmy Line 6, efekty-delay,tremolo,chorus,flanger,verb i in), z zabiegami amplifikacji i preparacji na 6 płytach tria E.S.T.Są to :” Winter in Venice”, „ From Gagarin’s point of view”, „ Good morning Susie Soho” , „ Strange place for snow”, „ Seven days of falling”, „ Teusday Wonderland”, .Ponadto omawia faktury fortepianowe oraz zabiegi aranżacyjne pianisty a także dokonuje analizy amplifikacji i preparacji w 6 utworach zawartych na płycie „Leucocyte”. Oryginalność istniejącego 15 lat zespołu E.S.T. , nowatorstwo w obszarach kolorystyczno-sonorystycznych a także kompozycje i zabiegi aranżacyjne przysporzyły im masę fanów na całym świecie i wielu naśladowców . Doktorant sam deklaruje się jako badacz i kontynuator tej ścieżki stylistycznej łączącej naturalne brzmienie fortepianu z elektroniką właśnie.

Rozdział 3 przybliży sylwetkę znakomitego polskiego pianisty, kompozytora, a ostatnio animatora jazzowych festiwali-Leszka Możdżera. Biorąc na warsztat 10 płyt artysty –„Facing the Wind “z Davidem Friesenem, solową “ Chopin Tomorrow-Demain: Impressions” ,”Live in Warsaw” w duecie z wiolonczelistą Adamem Klockiem ,”10 łatwych utworów na fortepian ” z muzyką Zbigniewa

Preisnera, ponownie solową „Piano”, a także Leszek Możdżer-Komeda”, „Duet z pianistą Walterem Norrisem „The last set live in A-Trane ” Jazz AT Berlin Philharmonic I oraz III i wreszcie album „ Polska” w trio Możdżer Danielsson, Fresco Doktorant dokonuj licznych analiz , porównań , opisów aranżacyjnych , zabiegów improwizatorskich i wykonawczych zawierających liczne techniki i sposoby preparacji fortepianu dokonywane przez Możdżera. Jest oczywiste , że stosowana przez artystę paleta kolorystyczna oraz efekty sonorystyczne w połączeniu z niesłychanie wysokim poziomem techniczno-wykonawczym stały się dla Doktoranta wielką inspiracją i motorem dalszych, głębszych poszukiwań w tym obszarze muzycznym.

Rozdział 4 Poznajemy tu sposoby preparacji oraz różnorodność amplifikacji na przykładzie własnej twórczości i wykonawstwa Doktoranta. Autor omawia sposoby przygotowania instrumentu do koncertu. Zwraca uwagę na różnice w kształcie ramy w fortepianach różnych marek , co ma w praktyce wpływ na stosowanie wewnątrz pudła rezonansowego przedmiotów umożliwiających preparację . Wspomina także o trudnościach usuwania owych przedmiotów z środka instrumentu podczas koncertu na żywo . Zapoznaje z arsenalem mikrofonów i efektów elektronicznych. Ukazuje mnogość możliwości sonorystycznych w zależności od konfiguracji i połączeń elektroniki, od dynamiki gry , od artykulacji, od rejestru i wielu innych czynników.

Rozdział 5 to analiza wszystkich 7 utworów zawartych na płycie. Rozdział bogato ilustrowany zarówno fotografiami przedstawiającymi techniki preparacji jak i przykładami nutowymi przybliżającymi omawiane zagadnienia muzyczne.

W **Zakończeniu** autor zwraca uwagę na wpływ preparacji i amplifikacji na kształtowanie języka improwizacji , budowanie formy muzycznej oraz postrzeganie barwy i możliwości kolorystycznych fortepianu. Ma również wpływ na konstruowanie planów barwowych, operowania ciszą i zjawisko wybrzmiewania dźwięku. Przedstawia tu również interesujący wykres badań przeprowadzonych na przypadkowych osobach dojący obraz ich opinii o potrzebie czy wartości stosowania preparacji fortepianu. Obecność preparacji , jak pisze Doktorant jest zjawiskiem stosunkowo młodym a możliwości wyrazowe są przeogromne. Wypada wraz z Doktorantem żywić nadzieję , że ta problematyka doczeka się szerszego zainteresowania.

Autor podjął się pionierskiego wręcz zadania opisanie , usystematyzowanie, ukazania w działaniu i wreszcie przełożenia na konkretny efekt muzyczny zagadnienia preparacji i amplifikacji fortepianu , jak sam określa „ we współczesnej muzyce jazzowej”. Tu recenzent ma pewne obiektywne uwagi natury estetyczno-stylistycznej i zdając sobie sprawę ze złożoności zagadnienia i prawdopodobnie jego nierozwiązywalności podnosi temat „zawartości jazzu w jazzie”. Bowiem elementów powszechnie uznawanych za jazzowe w tym nagraniu

praktycznie nie znajdziemy. Takie zagadnienia jak swing, puls jazzowy, blues, blue tonality, melodyka jazzowa praktycznie tu nie występuje. Występuje owszem improwizacja, powszechnie i trochę na wyrost (i błędnie) kojarzona, czy wręcz utożsamiana z jazzem. Odpowiednie instrumentarium oraz fakt improwizacji nie są wystarczające by uznać muzykę za jazzową. Może wystarczyło w tytule ująć to zagadnienie „ we współczesnej muzyce improwizowanej”? Poszerzyłoby obszar muzyczny i byłoby trafniejsze.

Pomimo sporej zawartości przykładów nutowych zawartych w opisie pewnym mankamentem jest brak nut przedstawiających tematy kompozycji zawarte na płycie. Za wyjątkiem dwóch ostatnich utworów (utwory Doktoranta) ani Exploris ani Pi Moździerza nie posiadają tzw. „prymek”. Podobnie kompozycje Svenssona jedynie we fragmentach są tu przedstawiane. Może powinny one znaleźć się np. w tzw. Aneksie .Wtedy słuchacz czy badacz miałby możliwość odnieść się do oryginału jednocześnie obserwując wszelkie „działania” muzyczne Doktoranta co do formy, przebiegów harmoniczych, improwizacji, kody itp.

Bardzo dobry język opisowy wykazuje znamiona rzetelności oraz dużej świadomości muzycznej. Czyni to z opisu dzieła interesujące przedsięwzięcie naukowo-artystyczne. Autor wykazał się samodzielnością w prowadzeniu badań i formułowaniu wniosków. Na uwagę zasługuje również wysoki poziom edytorski. Bogato ilustrowane fotografiami techniki preparacji (układ dłoni, sposoby tłumienia czy szarpania strun, użycie przedmiotów itp.) jak i przykładami nutowymi obrazującymi omawiane muzyczne zagadnienia są nie do przecenienia.

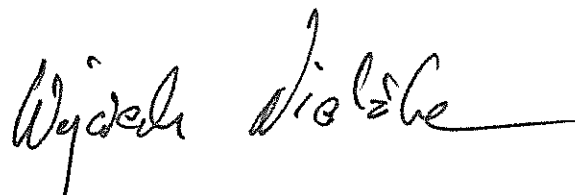
Konkluzja

Podsumowując stwierdzam, iż praca doktorska mgr Rafała Tworka poprzez analizę teoretyczną ukazującą proces badawczy niejako pionierskich obszarów estetyki muzycznej, oraz dzięki walorom wykonawstwa instrumentalnego rozwiązuje w sposób wyczerpujący przedstawioną problematykę. Praca ta stanowi interesujący materiał zarówno muzyczny jak i teoretyczny. Poprzez indywidualną i nowatorską treść artystyczną dotyka sfery muzyki współczesnej, co może mieć wpływ na rozwój szeroko pojętej kultury muzycznej w naszym kraju. Na tym moim zdaniem polega znaczący wkład tej pracy w rozwój zarówno dyscypliny artystycznej reprezentowanej przez doktoranta jak i całej dziedziny sztuk muzycznych.

Niniejszym stwierdzam, że doktorant wykazał się szeroką wiedzą z obszarów zarówno muzycznej teorii, jak i wykonawstwa instrumentalnego. A co najważniejsze- umiejętnościami do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej i artystycznej. W ten sposób Doktorant rozwiązał założone zagadnienie artystyczne

i spełnił bez zastrzeżeń wymagania art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 roku.
Pracę doktorską Pana mgr Rafała Tworka przyjmuję.

Prof. zw. dr hab. Wojciech Niedziela

A handwritten signature in black ink, reading "Wojciech Niedziela". The signature is written in a cursive style with a long horizontal stroke at the end.